Towards Better Sharing of Cultural Heritage - An Agenda for Copyright reform.
This document has been translated into Serbian by Gordana Trumbić.

The original English version is the authoritative version on which this unofficial translation is based.

Towards Better Sharing of Cultural Heritage - An Agenda for Copyright Reform.

Ка бољој размени културног наслеђа — Агенда за реформу ауторских права

Документ смерница Креативне заједнице 2022-02-09

Припремљен од стране Брижит Везина (директорка за политику, отворену културу и ГБАМ, Креативне заједнице). Додатни сарадници (по абецедном реду): Сусана Анас (КЗ Финска / КЗ ЕксКом Савета глобалне мреже); Карис Краиг (Универзитет Јорк); Ребека Гиблин (Универзитет у Мелбурну); Шана Холич (КЗ САД); Ребека Кефалеа (ГБАМ Хекатон); Пол Келер (Комуна / Отворена будућност); Томас Маргони (КЗ Леувен); Аријадна Матас (Еуропеана); Кристина Петрасова (Холандски институт за звук и визију/ “inDICEs”); Џонатан Пориц (КЗ САД); Метју Ример (Технолошки универзитет у Квинсленду); Мелиса Терас (Универзитет у Единбургу); Хари Томас (Слободни универзитет у Берлину); Мартин Зеинстра (Отворени универзитет Холандије | КЗ Холандија)

Политика Креативне заједнице

Креативна заједница (КЗ) врши утицај на глобалну политику да уклони баријере ауторских права за универзални приступ и поновну употребу знања и културе, укључујући културно наслеђе које се чува у галеријама, библиотекама, архивима, и музејима (ГБАМ / “GLAM”). Као део свог Отвореног ГБАМ програма, КЗ ради на томе да осигура да интереси, тицања и потребе јавности и ГБАМ-а у испуњавању своје мисије од јавног интереса буду уравнотежени са интересима носилаца права на правичан начин.

Циљ и нацрт овог документа

Овај рад има за циљ да делује као стуб и референтна тачка за заговарачки рад КЗ-е у реформи ауторских права у контексту културног наслеђа, са фокусом на питања која се јављају у дигиталном окружењу. Може послужити да подржи чланове Креативне заједнице у њиховим сопственим напорима заговарања, да усмерава креаторе политике у њиховим

законодавним процесима и информише све заинтересоване за питања политике која гравитирају око приступа и поновне употребе културе и културног наслеђа. Вероватно ће бити адаптиран у ГБАМ водич за креаторе политике и биће допуњен примерима из стварног живота, студијама случаја и практичним саветима.

Почиње прегледом изазова ауторских права у вези са легитимним активностима ГБАМ-а, посебно очувањем (углавном путем дигитализације) и дељењем дигиталних и дигитализованих слика садржаја и података ради приступа, коришћења и поновне употребе. Такође уочава застрашујуће ефекте ауторских права у односу на општу аверзију према ризику у ГБАМ сектору. Документ затим нуди увид у ефикасну реформу ауторских права која се бави тим изазовима, са фокусом на могућности које се односе на дигитално окружење. Предлози за реформу имају за циљ стварање правне сигурности и међународног усклађивања, као и олакшавање прекограничних трансакција.

Рад подстиче креаторе политике да препознају и подрже кључну улогу ГБАМ-а у очувању и обезбеђивању приступа знању и култури свим члановима друштва. Он подстиче креаторе политике да се ангажују са заинтересованим странама како би осигурали да постоје јасне, једноставне и ефикасне политике које подржавају боље дељење културног наслеђа у јавном интересу.
Овај рад даје преглед питања политике на високом нивоу и, у целини, не одражава нужно тренутну ситуацију у било којој специфичној јурисдикцији.

Увод — Како ауторска права онемогућавају институције културног наслеђа и јавност

ГБАМ-ови играју фундаменталну улогу у друштву

Приступ култури и знању је од суштинског значаја за одржавање живахних и напредних друштава.

Галерије, библиотеке, архиви и музеји (ГБАМ) вековима су отварали капије светске културе и знања и играју основну улогу за заједнице којима служе. Они обезбеђују ресурсе и услуге за забаву, образовање, истраживање и унапређење знања и стимулишу креативност и иновације у служби глобалног, одрживог развоја. ГБАМ-ови су институције у којима јавност може уживати у универзалном, максималном и равноправном приступу пуној разноликости култура и знања.[1] Овај приступ је средство за активирање права на културу[2], права на образовање[3], као и

[1] Веб страница КЗ: https://creativecommons.org/about/program-areas/arts-culture/.
[2] Члан 27. Универзалне декларације о људским правима и члан 15. Међународног пакта о економским, социјалним и културним правима.
[3] Члан 26. Универзалне декларације о људским правима.

принципа садржаних у конвенцијама Унеска које се односе на културу[4]. Штавише, „културна искуства помажу у обликовању рефлектујућих појединаца, стварају ангажоване грађане, утичу на градове и урбани живот, побољшавају здравље и благостање и имају карактеристичне економске користи“[5].

Не смемо потценити моћан мотор друштвеног напретка који представља широк приступ знању и култури. ГБАМ-ови образују, забављају, инспиришу и доносе радост посетиоцима. Чинећи своје колекције доступним јавности, ширећи информације и служећи као јавни форуми за одржавање друштвено распрострањених дебата (и на лицу места и на мрежи), они оснажују људе, генерацију за генерацијом, нудећи им ресурсе да се ангажују и учествују у грађанском животу и граде будућност за себе и своје заједнице[6]. ГБАМ-ови су инструментни за постизање циљева одрживог развоја.[7]

ГБАМ-ови такође спроводе своје мисије од јавног интереса, чувања поуздане евиденције о нашем наслеђу и очувања нашег колективног сећања за будуће генерације. ГБАМ-ови стичу, сакупљају, чувају, истражују, комуницирају, излажу и промовишу приступ артефактима и историјама које чине то наслеђе. Библиотеке — сви ГБАМ-ови такође— су „богата складишта историјски и културно значајних колекција, од којих многе нису доступне нигде другде у свету”.[8]

Поред тога, док су ГБАМ-ови лидери у обезбеђивању приступа култури у физичким просторима, **просторима за дигитално дељење** претежно управљају комерцијални субјекти чији приоритети нису нужно усклађени са потребама ГБАМ-ова, што отежава ГБАМ-овима и њиховим корисницима да успоставе одрживи, правично и смислено значајно дигитално присуство. Као и код других употреба од јавног интереса, постоји потреба за променом ка изградњи дигиталних друштава преко и изнад тржишта и индустрија.[9] Пандемија КОВИД-19, која је приморала ГБАМ-ове широм света да затворе своје физичке просторе, повећала је ову потребу и показала виталну важност оквира за ауторска права који олакшавају дигитално присуство ГБАМ-ова

---

[4] Конвенција о заштити светске културне и природне баштине (1972); Конвенција о заштити нематеријалног културног наслеђа (2003); Конвенција о заштити и унапређењу разноликости културних израза (2005).

[5] Терас М, Колеман С, Дрост С. Вредност масовно дигитализованих садржаја културног наслеђа у креативним контекстима. Велики подаци и друштво. јануар 2021. дои:10.1177/20539517211006165, цитирајући Ђефрии, К, Касзинску, П (2016) Разумевање вредности уметности и културе. Пројекат културне вредности, АХРЦ (AHRC). Савет за истраживање уметности и хуманистичких наука. Доступно на: https://ahrc.ukri.org/documents/publications/cultural-value-project-final-report/.

[6] О вези између друштвене сврхе и значења дигиталног културног наслеђа, видети Малде, С, Кенеди, А (едс) (2018) Повезивање дигиталне праксе са друштвеном сврхом: “Лет’с гет Реал 6”. Култура24, Брајтон, УК. Доступно на: https://www.keepandshare.com/doc/8226734/let-s-get-real-6-culture-24-rgb-single-page-pdf-10-5-meg?da=y.

[7] Посебно: Циљеви одрживог развоја Уједињених нација 16.10 о јавном приступу информацијама и основним слободама и 11.4 о заштити и очувању културног наслеђа.

[8] Бен Вајт, „Гарантовање приступа знању: улога библиотека“, ВИПО (WIPO) Магазин, август 2012. https://www.wipo.int/wipo_magazine/en/2012/04/article_0004.html.

[9] Види “InDICEs”, „Увид у критичне бриге за сектор културе у току дигиталне транзиције“, 2021, https://indices-culture.eu/an-insight-into-critical-concerns-for-the-cultural-sector-in-the-course-of-digital-transitions/.

Неуравнотежени закони о ауторским правима спречавају ГБАМ-ове да у потпуности одиграју своју улогу у дигиталном окружењу

Широм света, ГБАМ-ови све више користе нове дигиталне технологије за очување и унапређење глобалног, инклузивног и равноправног приступа збиркама наслеђа.[10] Међутим, они се редовно суочавају са изазовима у вези са ауторским правима која их спречавају да искористе предности тих технологија. Основне функције ГБАМ-ова као што је прављење (дигиталних) копија дела ради очувања или стављања таквих дела на располагање у сврхе образовања, истраживања или забаве су у великој мери отежане неуравнотеженим оквирима за ауторска права и приступ која не успевају да иду у корак са технолошким напретком и нису погодни за дигитално доба.[11]

На пример, ГБАМ-ови често морају да се ангажују у дуготрајним и скупим процесима да би утврдили статус ауторских права на дела и уклонили сва постојећа права пре него што могу (1) да дигитализују та дела да би их сачували и (2) да их деле на мрежи[12]. Ово је посебно тачно када се збирке састоје од дела којима њихови носиоци права не управљају активно или дела која нису у комерцијалном промету (такође се називају дела која нису у продаји и/или „дела сирочад"). Чињеница да већина активности очувања и размене укључује употребу преко граница у оквиру низа режима ауторских права свакако појачава несигурност и двосмисленост.

Као резултат тога, многе легитимне активности се не предузимају или су значајно смањене или модификоване да би биле у складу са сложеним и оптерећујућим законским захтевима суоченим са непотребним ризицима кршења.[13] Ово „одвлачи пажњу од њихове јавне мисије очувања и ширења културног наслеђа као средства за постизање образовних циљева, подржавања демократских процеса и подстицања креативности и предузетничких вештина".[14] Ови изазови озбиљно поткопавају напоре ГБАМ-ова да обезбеде универзални приступ знању

---

[10] Ово подржавају креатори политике, нпр. у ЕУ, види Креативна заједница поздравља препоруку ЕК о заједничком европском простору података за културно наслеђе – Креативна Заједница.(Creative Commons welcomes EC recommendation on common European data space for cultural heritage - Creative Commons.)

[11] Видети: Терес Хакет, Време за јединствен глобални оквир ауторских права за библиотеке и архиве (Time for a single global copyright framework for libraries and archives), ВИПО (WIPO) Магазине, децембар 2015; Жан Драјден, Ауторска права у стварном свету: омогућавање доступности архивског материјала на Интернету (Copyright in the Real World: Making Archival Material Available on the Internet), докторска теза, Универзитет у Торонту, 2008.

[12] О онлајн дељењу, погледајте, на пример, извештај Еуропеане за 2016. Како изгледа потврда права за организације за културну баштину – 10 студија случаја. Бартоломео Мелети у свом блог посту 21 за 2021: Изузеци наглашава „претерану сложеност и трошкове одобрења права за ГВАМ", цитирајући, између осталог, Кејва, Дигана и Хајнинка (2000) и Диксона (2010).

[13] Управљање ризиком је од суштинског значаја за спровођење пројеката масовне дигитализације; види, Стобо, В., Деазлеи, Р. и Андерсон, И., 2013. Ауторско право и ризик: Обим пројекта Веллцоме Дигитал Либрари (Вол. 10, стр. 17-23).

[14] Кристина Петрасова, „Увид у критичне бриге за културни сектор у току дигиталних транзиција", 27. септембар 2021, (InDICE), https://indices-culture.eu/an-insight-into-critical-concerns-for-the-cultural-sector-in-thecourse-of-digital-transitions/.

и култури, са потенцијалним последицама успоравања друштвеног економског развоја, продубљивања неједнакости у знању[15], ограничавања друштвеног благостања и урезивања „црне рупе 20. века“ у светско дигитално културно наслеђе.[16]

Комплексност управљања ауторским правима у одсуству јасних изузетака је отежана посебно акутним ризиком-аверзије, традиционалном и конзервативном природом ГБАМ-ова и њиховим управљањем. Ово се манифестује кроз феномен анксиозности и хладноће према ауторским правима, који служе да се поништи сврха закона, пошто корисници не остварују своја права или употребу предности изузетака у ситуацијама правне хладноће.[17] Другим речима, поред тога што сами закони подижу баријере, широко распрострањена аверзија према било каквом перципираном ризику покретања судског поступка због граничних прекршаја ограничава ГБАМ-ове у постизању своје сврхе. ГБАМ-ови стога ограничавају своју „отворену“ понуду на „сигурну“, најлакше оствариву од нискоризичних материјала или материјала који су у јавном домену, чиме се скицира непотпуна слика заједничког културног наслеђа на мрежи.[18]

Решење је да се поново калибрирају и реформишу ауторска права

Као што је поменуто, ГБАМ-ови често морају да се придржавају застарелих или неуравнотежених закона о ауторским правима. Равнотежа је у основи ауторских права, барем у теорији: с једне стране, права се дају ствараоцима као подстицај и награда за креативност за добробит друштва уопште; с друге стране, чланови јавности и друштво као целина имају право на приступ знању и култури и да уживају у богатом, снажном и напредном јавном домену. Међународна конференција Светске организације за интелектуалну својину (СОИС) 2019. о ограничењима и изузецима ауторских права за библиотеке, архиве, музеје и образовне и истраживачке институције истакла је неприхватљиво **искривљену равнотежу** у односу на ГБАМ-ове, оне институције које чувају, брину, чувају и помажу у тумачењу, разумевању, и деле културно наслеђе. Неуравнотежен систем ауторских права доводи до продубљивања неједнакости у приступу знању, буши рупе у огромном и разноликом корпусу знања човечанства и спречава да знање створено данас буде доступно сутрашњици.

---

[15] Бодо, Балаз и Антал, Даниел и Пуха, Золтан, Отворени приступ није лек, чак и ако је радикалан – емпиријска студија о улози Библиотека сенки у затварању неједнакости приступа знању. (16. јун 2020). Истраживачки рад амстердамског правног факултета бр. 2020-39, истраживачки рад Института за информационо право бр. 2020-05, Бодо Б, Антал Д, Пуха З (2020) Могу ли школске пиратске библиотеке премостити јаз у приступу знању? Емпиријска студија о структурним условима пиратерије књига у глобалној и европској академији. (PLoS ONE 15(12): e0242509.). https://ssrn.com/abstract=3628326 или http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3628326.

[16] Види, Еуропеана, „Деценије које недостају: црна рупа 20. века у Еуропеани“, 2019. https://pro.europeana.eu/post/the-missing-decades-the-20th-century-black-hole-in-europeana.

[17] Видети Вакарук, А., Гареау-Бреннан, Ц., и Пиетросану, М. (2021). Представљамо скалу забринутости због ауторских права. Часопис за ауторска права у образовању и библиотекарству, 5(1). https://doi.org/10.17161/jcel.v5i1.15212.

[18] О аверзији ризика од ауторских права као филтеру, видети: Андреа Валаце, „21 за 2021: Дигитално наслеђе и јавно власништво“, (CREATe), 2022, https://www.create.ac.uk/blog/2022/01/07/21-for-2021-digital-heritage-and-the-public-domain/.

ГБАМ-ови заслужују режим ауторских права који им омогућава да у **потпуности прихвате могућности које нуде дигиталне технологије** како би испунили своју мисију од јавног интереса и етаблирали се у јавном дигиталном простору. Ако систем ауторских права настави да нарушава јавни интерес, креатори политике ће пропустити прилику да преокрену неповољан положај у који тренутни закон о ауторским правима ставља милионе грађана којима недостају минималне законске гаранције које би гарантовале њихова основна права на приступ култури и знању у дигиталном окружењу. Свако је у добитку од модернијег и праведнијег оквира за ауторска права.

У овом раду приказујемо питања ауторских права која утичу на активности и услуге од јавног интереса које пружају ГБАМ-ови и разматрамо ових седам главних области:
1. Потреба за јасним изузецима и ограничењима у јавном интересу
2. Заштита јавног домена од додатних слојева ауторских права
3. Смањење и онемогућавање продужавања рока заштите
4. Ограничавање санкција и правних лекова против ГБАМ-ова који делују поуздано 5. Правна и етичка питања у вези са традиционалним културним изразима, аутохтоним културним наслеђем и реституцијом
6. Вештачка интелигенција и културно наслеђе
7. Међусобни однос између ауторских и културних права и закона о културном наслеђу

Потреба за јасним изузецима и ограничењима у јавном интересу

Изузеци и ограничења играју суштинску улогу у омогућавању ГБАМ-ове да испуне своју мисију

Потребно је омогућити коришћење дела од јавног интереса и друштвено-легитимне употребе која су заштићена ауторским правима ради подстицања равноправног приступа култури, културној разноликости, културној и креативној продукцији и демократизацији културе. То укључује употребу у сврхе образовања, истраживања, библиотечких услуга, приступа за особе са инвалидитетом, очувања културног наслеђа. Изузеци и ограничења (или „корисничка права") дозвољавају да се таква употреба законито спроводи без дозволе носиоца ауторских права, најчешће без плаћања. Они служе за „оснаживање нове креативности, повећање награда ауторима, повећање могућности за образовање, очување простора за некомерцијалну културу и промовисање инклузије и приступа културним
делима".[19] И корисници и креатори имају користи од примене изузетака и ограничења.[20] Они су

[19] Као што је наведено у Извештају специјалног известиоца за област културних права, Фариде Шахид, Политика ауторских права и право на науку и културу, 2014.
https://documents-ddsny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G14/249/51/PDF/G1424951.pdf?OpenElemen
[20] Види, нпр. „Савез аутора подржава ограничења и изузетке за образовање на ВИПО СЦЦР/37," 2018,
https://www.authorsalliance.org/2018/12/03/authors-alliance-supports-limitations-and-exceptions-for-educatio
n-at wipo-sccr-37/

од суштинског значаја за постизање одговарајуће равнотеже у систему[21] ауторских права. У земљама традиције обичајног права, они често имају облик „поштеног коришћења“ или „поштеног поступања“, а у земљама традиције грађанског права обично су специфични и прецизно дефинисани у закону. Постоје изузеци од економских и/или моралних права (право на допринос и интегритет).

Неколико националних закона о ауторским правима у потпуности признаје легитимне активности од јавног интереса ГБАМ-ова и њихових милиона корисника путем изузетака или ограничења. Тамо где постоје, изузеци су сувише уски, нејасни и неравномерно примењени. Према ревидираном извештају СОИС о пракси и изазовима у вези са ауторским правима у музејима из 2019, изузеци и ограничења се често не разумеју добро или користе због правне несигурности и високих трошкова повезаних са споровима о ауторским правима и судским споровима.[22]

Стога, постоји **хитна глобална потреба да се гарантују изузеци и ограничења** који се примењују и у аналогном и у дигиталном простору у корист ГБАМ-ова и њихових корисника, омогућавајући им да законито:

ГБАМ-ови као директни корисници

● репродукују дела у сврху очувања, укључујући и уз помоћ дигиталних технологија

● приказују и излажу радове онлајн дигитално, чиме се обезбеђује јавни приступ делима

● репродукују и пружају приступ делима којима њихови носиоци права не управљају активно или делима која нису у комерцијалном промету (такође позната као сирочад и дела ван трговине)

● позајмљивање дигитално израђених е-дела и дигитализованих дела из њихових колекција ● коришћење дела у контексту јавног говора и извештавања вести

● коришћење дела у сврху цитирања, критике, рецензије и пародије, карикатуре и пастише

Корисници/чланови јавности као директни корисници

● приступ и коришћење дела у образовне, наставне или приватне сврхе, као што су истраживања и приватне студије

● извођење 3Д штампања и дозвола употребе у просторима за производњу

● вршење рударење текста и података за било коју сврху

● примењивање слободе панораме

---

[21] Погледајте „Радна група за ауторска права Платформе kreativne zajednice о ставу о правима корисника“, https://medium.com/creative-commons-we-like-to-share/working-group-on-user-rights-position-paper-9c5e589f1c9b.. Види такође Удружење композитора, аутора и музичких издавача Канаде Бел Канада, 2012 (Врховни суд Канаде описује права корисника и поштено поступање као „алатке који се користе за постизање одговарајуће равнотеже између заштите и приступа“ и „суштински део унапређења циљева јавног интереса из Закона о ауторским правима.“)

[22] “WIPO, SCCR,” Ревидирани извештај о праксама ауторских права и изазовима музеја, припремио др Ианив Бенхамоу, 2019, https://www.wipo.int/edocs/mdocs/copyright/en/sccr_38/sccr_38_5.pdf Такође погледајте: “WIPO”, Студија о ограничењима и изузецима ауторских права за библиотеке и архиве: ажурирано и ревидирано, припремио Кенет Д. Кревс, 2015, https://www.wipo.int/meetings/en/doc_details.jsp?doc_id=306216

● обезбеђивање приступа делима у приступачним форматима за особе са инвалидитетом
● коришћење трансформативне употребе као што су ремикси и други облици садржаја који генеришу корисници.

Штавише, мора се гарантовати ефективна оперативност изузетака, што значи да изузеци морају бити заштићени од прекорачења уговора и технолошких заштитних мера (ТЗМ) и да треба да се примењују у прекограничним окружењима. Поред тога, лиценцирање и приватно уговарање, што је често практично само за највеће и правно најсофистицираније субјекте, није замена за изузетке и ограничења која су свима гарантована законом.

ГБАМ као директни корисници изузетака

Очување је “*sine qua non”* приступа културном наслеђу

ГБАМ имају основну функцију, често прописану законом, да очувају наслеђе за добробит садашњих и будућих генерација. Важне колекције су у опасности од губитка или деградације из низа разлога, као што су крађа, намерно или ненамерно уништавање, одбацивање или брисање, застарелост медија за складиштење (укључујући дигиталне формате), неадекватни услови складиштења или екстремни догађаји као што су пожар и поплава, и поплаве од пораста нивоа мора због климатских промена.[23] ГБАМ-ови стога често морају да направе копије збирки наслеђа како би заменили оштећена дела и обезбедили опстанак и доступност.

У тим јурисдикцијама без одговарајућег изузетка од права на репродукцију, ГБАМ-ови не могу законито копирати (дигитализовати) дела да би направили копију за очување.[24] Можда ће морати да обезбеде вишеструке дозволе носилаца права и/или да им обезбеде накнаду (често из јавних фондова).[25] Непотребно је рећи да је ово скупо, гломазно, често неизводљиво или, у великој већини случајева, материјално немогуће. То је такође у супротности са основним принципом ауторских права који подржава јавни интерес у приступу култури.

Највећи приоритет је стога осигурати да закон о ауторским правима дозвољава ГБАМ-овима да **законито праве и чувају копије материјала културног наслеђа у сврху очувања**.[26] [26]Ово

[23] Креативне заједнице, „Коришћење КЗ лиценци и алата за дељење и очување културног наслеђа у условима климатских промена“, 2020, https://creativecommons.org/2020/04/26/cc-licenses-tools-share-and-preserve-cultural-heritage-in-the-face-of climate-change/
[24] Према студији “WIPO SCCR” из 2017., само 102 државе чланице (око 53%) имају експлицитну одредбу о очувању. Од тада, члан 6 “CDSM”, који је требало да буде транспонован у национално законодавство држава чланица ЕУ до јуна 2021., предвиђа обавезан изузетак како би се ГБАМ омогућило да праве копије дела у својој колекцији у сврху очувања.
[25] Такво овлашћење се може добити путем директних, индивидуалних преговора са носиоцима права или путем организације за управљање прикупљањем која представља носиоце права.
[26] На пример, Аустралија има посебан изузетак од моралних права за рестаурацију или очување дела у доброј вери (195АТ Закон о ауторским правима 1968 (Cth)).

мора да обухвата прављење копија дела којима они имају приступ на серверима трећих страна (нпр. радови на отвореном позајмљивању), као и друге интерне употребе (нпр. каталогизација) и прикупљање на вебу.[27] Репродукција мора бити дозвољена за све врсте предмета ауторског права у сврху очувања (нпр. за реконструкцију дела, замену изгубљених дела, итд.) и у мери која је неопходна за такво очување, без икаквих ограничења у погледу медија, формата, или броја примерака.[28] Поред тога, ГБАМ-ови би требало да буду у могућности да раде са другима (другим ГБАМ-овима или трећим лицима); не би требало да постоји ограничење у погледу тога који ентитет може да врши репродукцију очувања у име ГБАМ-ова.

Дигитални приказ и излагање радова су средства која омогућавају даљински приступ колекцијама

Што се тиче излагања, изложбе и комуникације са јавношћу, ГБАМ-ови ће можда желети да спроводе онлајн активности, као што су обезбеђивање база података доступних свима, виртуелне туре итд. Ово подстиче ширење знања и подржава домет и повезивање са удаљеном публиком, нпр. наставници и истраживачи који не могу да путују да би приступили наслеђу. Не би требало да постоје ограничења у погледу врсте платформе која се користи, тј. институционална веб локација, онлајн простор треће стране (нпр. Еуропеана, "Sketchfab, Flickr Commons"); друштвени медији итд. Овај изузетак мора укључивати право на репродукцију радова у каталозима изложби (у аналогном и дигиталном формату).

ГБАМ-овима мора бити дозвољено да сачувају и дају приступ сирочићима и ванкомерцијалним радовима

Дела сирочићи су дела заштићена ауторским правима чијег аутора или носиоца права није могуће идентификовати или лоцирати. Дела која нису у продаји (радови ван трговине РВТ), дела која су још увек заштићена ауторским правом, али више нису комерцијално доступна.

Многи материјали културног наслеђа којима управљају ГБАМ-ови нису у продаји и/или су сирочад. За ове материјале, систем ауторских права се показао нефлексибилним и представља велику препреку за дигитализацију и стављање на располагање на мрежи, док ауторима и/или носиоцима права[29] не даје никакву корист. Мора постојати изузетак да би се

[27] Види, нпр., Луна Шумацхер, Стефан ван Колфшотен & Даниел Сонс, „Прикупљање са веба од стране институција за културно наслеђе ка адекватном олакшавању и регулисању прикупљања са веба дигиталног садржаја у циљу очувања националног културног наслеђа", "ILP", 2020, https://ilplab.nl/wp-content/uploads/sites/2/2020/08/ILP-Lab-Policy-Paper-Web- Harvesting-final.pdf.

[28] Према Вајту, неколико дела је „рођено дигитално" и није доступно у штампаном формату, нпр. веб-сајтови, е-часописи, итд. ГБАМ морају да изврше радње за очување, укључујући промену формата и миграцију електронског садржаја из застарелих формата за складиштење. Види, Бен Вајт, „Гарантовање приступа знању: улога библиотека", "WIPO" Магазин, август 2012, https://www.wipo.int/wipo_magazine/en/2012/04/article_0004.html.

[29] Види, на пример, Мартинез, М. и Терас, М., (2019) 'Није усвојено': Нацрт лиценцирања радова сирочади Британијеи "Како криза ауторских права у сектору културног наслеђа ограничава приступ дигиталном садржају," Отворена библиотека хуманистичких наука 5(1), стр.36. дои:

олакшала дигитализација великих размера и прекогранична доступност РВТ (или других садржаја).[30] Овај изузетак мора дозволити употребу и поновну употребу, по могућности без ограничења, али уз минималан услов да је за некомерцијалне сврхе. Један одговарајући услов је да се наведе име аутора или било ког другог носиоца права који се може идентификовати (осим ако се испостави да је то немогуће).

Колективно лиценцирање сирочића радова од стране друштава за колективно управљање ГБАМ-овима и другим корисницима треба бити снажно обесхрабрено као алтернатива обавезном изузетку из следећих разлога: лиценцирање повећава трошкове трансакције, узрокује кашњења и ризике да омета напоре ГБАМ-ова да сачувају и учине доступним РВТ и сирочиће премештањем свих ограничених расположивих средстава из таквих основних активности. Лиценцирање је огромна препрека за превелику већину ГБАМ-ова, који су обично недовољно финансирани и јавне институције са недовољно средстава.

ГБАМ морају бити у стању да спроводе еПозајмљивање и контролисано дигитално позајмљивање

еПозајмљивање је пракса позајмљивања е-књиге зајмопримцу на ограничени временски период. Пошто електронско позајмљивање укључује репродукцију и комуникацију материјала, може се покренути закон о ауторским правима, који тражи потребу за јасним изузецима за ГБАМ-ове, посебно за библиотеке, како би е-књиге биле доступне њиховим корисницима.

Контролисано дигитално позајмљивање (КДП) је механизам помоћу којег библиотеке могу да позајмљују једну копију дигитализоване грађе из своје колекције једном зајмопримцу, баш као што би то урадиле физичку књигу. За разлику од еПозајмљивљања, КДП се односи на дигитализована дела, а не на изворни дигитални материјал. КДП максимизира способност библиотеке да позајмљује дела, чинећи тако цео систем позајмљивања ефикаснијим и праведнијим. ГБАМ-ови би требало да буду овлашћени да служе као смислена приступна тачка за јавно финансиране колекције. Закон о ауторским правима треба да подстакне праксу

---

https://doi.org/10.16995/olh.335. У ЕУ, замршену и неефикасну Директиву о сирочади треба ревидирати https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32012L0028. Одржавање ове директиве смањује јасноћу и повећава сложеност у већ превише сложеном окружењу. По овом питању, погледајте Мартен Зеинстра, Олупину која је Директива о радовима сирочића, Кенисланд, 2017, и неколико “EnDow” ресурса на тему марљивих претрага у складу са Директивом, Види такође Проблем рада сирочади Хинзе, Г. А. и Самуелсон, Памела и Урбан, Јеннифер М., Решавање проблема сирочади за Сједињене Државе (10. септембар 2013). Колумбија журнал права и уметности, Том. 37, бр. 1, 2013, “UNC” научни рад о правним студијама бр. 2323945, доступан на “SSRN” https://ssrn.com/abstract=2323945).

[30] За преглед питања у контексту чланова 8-11 Директиве о ЦДСМ-у, погледајте Цоммуниа, „Имплементација нових одредби ЕУ које дозвољавају коришћење радова ван трговине“, 2019, https://www.communiaassociation.org/2019/12/10/implementing-new-eu-provisions-allow-use-commerce-works/ хттпс://ввв.цоммуниа - и Еуропеана, „Објашњавач: Шта ће нова правила ЕУ о ауторским правима променити за европске институције културног наслеђа“, 2019. https://pro.europeana.eu/post/explainer-what-will-the-new-eu-copyright-rules-change-for-europe-s-cultural-heritage institutions

КДП-а и обезбеди постојање правних механизама који дозвољавају ову закониту праксу.[31]

ГБАМ-овима мора бити дозвољено да учествују у јавном говору и извештавању о вестима

Изузеци у вези са јавним говором и извештавањем о актуелним догађајима важни су за ГБАМ-ове, с обзиром на њихову праксу — садржаје које могу да приказују, укључујући јавне говоре или материјал за вести, али и догађаје за које могу да буду домаћини, као и сродне комуникационе материјале које могу произвести или у којима узимају учешће.

ГБАМ-овима мора бити дозвољено да користе дела у сврху цитирања, критике, рецензије и пародије, карикатуре и пастише.

Изузеци у сврху цитирања, критике, рецензије и пародије, карикатуре и пастиша су од посебног интереса за ГБАМ-ове како за дела која стављају на располагање, тако и за дела која сами стварају. Један одговарајући услов је да се наведе извор, укључујући име аутора, осим ако се то не покаже немогућим. Други одговарајући услов је да употреба мора бити у складу са поштеном праксом и дозвољена само у мери коју захтева сврха (нпр. критика, рецензија, итд.).

Корисници ГБАМ-ова као директни бенефицирани корисници

ГБАМ-овима мора бити дозвољено да омогуће активности у образовне, наставне, студијске и истраживачке сврхе

Многи ГБАМ-ови пружају својим корисницима (појединцима, институцијама или организацијама) могућности да спроводе истраживање, образовање и друге некомерцијалне активности које не би требало да буду предмет ограничења ауторских права, јер се спроводе у јавном интересу. Изузеци и ограничења за образовање који имају за циљ да искористе ауторска права за образовање омогућавају коришћење дела у образовне сврхе без одобрења носиоца права (са или без плаћања).[32] Изузеци у вези са образовањем варирају у различитим јурисдикцијама и генерално дозвољавају одређене специфичне употребе повезане са учењем, подучавањем, приватном или личном употребом и цитирањем.[33] У неким земљама, ова

[31] [31] Параграф је прилагођен из: Будућност библиотеке, Контролисано дигитално позајмљивање: Откључавање пуног потенцијала библиотеке, август 2021. (https://www.libraryfutures.net/post/controlled-digital-lending-unlocking-the-librarys-full-potential).

[32] Комунија, „Документ о политици бр. 11 о коришћењу ауторских права у подршци образовању“, 2016, https://www.communia- association.org/policy-papers/leveraging-copyright-in-support-of-education/

[33] “WIPO”, Студија о ограничењима и изузецима ауторских права за образовне активности, 2016, припремио Даниел Сенг https://www.wipo.int/meetings/en/doc_details.jsp?doc_id=357756

употреба је дозвољена према доктрини поштеног пословања или поштеног коришћења.[34] Обично се примењују у односу на права на репродукцију, објављивање, извођење и комуникацију (укључујући онлајн комуникацију). Одређени закони предвиђају обавезне лиценце (употреба је увек дозвољена уз плаћање накнаде за лиценцу утврђену законом) за репродукцију и прилагођавање у образовне сврхе.

Изузеци и ограничења за образовне, наставне, стипендијске и истраживачке сврхе су релевантни у различитим случајевима јер материјали о културном наслеђу које ГБАМ-ови држе представљају критичне ресурсе за лични развој и школску обуку, образовање, студирање, као и научна и академска истраживања. На пример, дозвољавају ГБАМ-овима да обезбеде копије или преводе радова студентима и истраживачима који им не могу директно приступити.[35] ГБАМ-овитакође омогућавају међуинституционалне позајмице и омогућавају локални приступ материјалима који се иначе налазе у удаљеним институцијама.[36]

ГБАМ-овима мора бити дозвољено да изводе 3Д штампање и омогуће употребу у производним просторима

ГБАМ-ови све више хостују просторе за производњу и друге просторе за иновације (као што су лабораторије за фабриковање, хакерски простори и технолошке продавнице) за добробит и свог особља и корисника, како у сврху очувања тако и у креативне сврхе.[37] ГБАМ-ови су користили 3Д штампање за прављење копија и репродукција дела културног наслеђа (понекад су таква дела у јавном власништву; у другим приликама и даље су под заштитом ауторских права). Такве активности су истакле неке од недостатака у изузецима из ауторских права, посебно у погледу одбране за ГБАМ-ове. Употреба 3Д штампања од стране ГБАМ-ова је истакла потребу за модернизацијом изузетака у вези са ауторским правима.

Колекције ГБАМ-ова морају бити доступне за рударење текста и података.

Рударење текста и података (РТП) је процес извођења информација из машински читљивог текста.[38] Треба напоменути да активности РТП не подразумевају увек коришћење ексклузивног права на ауторско право. Пошто постоји много различитих метода за спровођење РТП, да ли то подразумева коришћење ексклузивног права носиоца права зависиће од јурисдикције, специфичне врсте рударске активности и да ли су основни подаци уопште предмет ауторског

[34] На пример, „образовање“ је на листи сврха поштеног пословања у Канади Copyright Act, R.S.C. 1985, c. C-42, ss. 29 Види такође Универзитет Јорк, Канадске агенције за лиценцирање ауторских права (Access Copyright), 2021 “SCC” 32, пар. 96 и надаље.
[35] Види, нпр. члан 108 Закона о ауторским правима САД (1976).
[36] О овим тачкама видети Бен Вајт, „Гарантовање приступа знању: улога библиотека“, “WIPO” Магазин, август 2012, https://www.wipo.int/wipo_magazine/en/2012/04/article_0004.html
[37] О 3Д скенирању у сврху очувања, погледајте, на пример, пројекат Нова Палмира, који има за циљ да реконструише древни град Палмиру као импресивно виртуелно окружење: https://newpalmyra.org/
[38] На пример, члан 3 и 4 “CDSM” садрже изузетак за потребе анализе података. Види, изјаву КЗ о лиценцама КЗ и изузетку за текст и рударење података према члану 4 ЕУ “CDSM” директиве, 2021, https://creativecommons.org/2021/12/17/creative-commons-statement-on-cc-licenses-and-the-ext-and-data-mining exception-under-article-4-eu-cdsm-directive “Communia”, Имплементација нових изузетака ЕУ за рударење текста и података, 2019, https://www.communia-association.org/2019/12/03/implementing-new-eu-exceptions-text-data-mining/

права. На пример, неке јурисдикције могу сматрати да је РТП чин репродукције, па би стога могла бити потребна дозвола носиоца права. У другим јурисдикцијама, РТП може да потпада под изузетак, као што је поштена употреба, у ком случају дозвола није потребна. У оним јурисдикцијама у којима РТП имплицира ексклузивно право носиоца права, мора постојати изузетак да би се омогућило било коме да предузме анализу података у било коју сврху, комерцијалну или не, без дозволе носилаца права.[39]

ГБАМ-ови и јавност морају имати користи од слободе панорама изузетака

Слобода панораме се односи на могућност снимања и објављивања фотографија, видео записа или филмских дела, углавном архитектонских или скулптуралних (али понекад и других врста дела као што су књижевна или уметничка дела), која се трајно налазе на јавним местима, као изузетак од права на репродукцију и саопштавање јавности. Овај изузетак је од велике важности за ГВАМ-ове, јер циља на јавне просторе у којима је изложено или присутно културно наслеђе. Да нема изузетака, посетиоци и публика би морали да предузму изузетно гломазну бригу како би се осигурало да уметност у јавним просторима није заштићена ауторским правима пре објављивања слика такве уметности, уводећи неоправдано оптерећење за јавност и контрадикцију функцији уметности у јавној сфери. Изузетак не треба да буде ограничен на спољашње просторе, већ укључује и затворене просторе, све док су доступни јавности, јер широко тумачење онога што чини јавни простор служи јавном интересу. Требало би да покрива све врсте употребе, комерцијалне или не.[40]

ГБАМ-ови морају бити легално у могућности да обезбеде приступ корисницима са инвалидитетом

Одредбе Уговора Светске организације за интелектуалну својину (СОИС) из Маракеша из 2013. о обавезним изузецима како би се обезбедила доступност дела за особе са инвалидитетом су велики корак напред у правом смеру, али су нажалост ограничене на уџбенике и штампане материјале.[41] Креатори политике би требало да предузму храбрији корак у тражењу изузетака који омогућавају ГБАМ-овима као овлашћеним субјектима да праве репродукције у приступачним форматима и обезбеде приступ већем броју врста дела (нпр. уметничким, музичким и аудиовизуелним делима), обезбеђујући истинску доступност многим другим врстама радова. На пример, Аустралија има изузетак од ауторских права за ГБАМ-ове

---

[39] Видети Маргони, Тхомас, & Кретшмер, Мартин. (2021). Дубљи поглед на изузетке ЕУ за рударење текста и података: хармонизација, власништво над подацима и будућност технологије. Зенодо https://doi.org/10.5281/zenodo.5082012

[40] За анализу слободе панораме у Европи, видети Дулонг де Роснаи, М. и Ланглаис, П.-К. (2017). Јавна уметничка дела и слобода контроверзе панораме: питање утицаја Викимедије. Преглед интернетске политике, 6(1). https://doi.org/10.14763/2017.1.447. See also: WikimediaCommons:Freedom of panorama

[41] ВИПО, Уговор из Маракеша за олакшавање приступа објављеним делима за особе које су слепе, слабовиде или на други начин онеспособљене за штампане материјале (Маракешки уговор), 2013, https://www.wipo.int/marrakesh_treaty/en/

који омогућавају приступ особама са инвалидитетом.[42] Штавише, има фер одбрану осмишљену да омогући приступ ауторским делима за особе са инвалидитетом. Неки ГБАМ-ови су креирали тактилне експонате како би свој рад учинили доступнијим полазницима са оштећењем вида.

Поред тога, потребно је предузети мере како би се спречило да верзије дела у јавном домену створене у сврху приступачности буду предмет заштите ауторских права и да појединци или ентитети праве приступачне верзије и полажу права. У најмању руку, нове верзије дела креираних у сврху приступачности од стране овлашћених субјеката треба да подлежу истим ограничењима и изузецима као и основна дела.[43]

Ремикси и садржај који генерише корисник

Корисницима ГБАМ-ова мора бити дозвољено да креирају ремиксе и садржај који генерише корисник (СГК) и да омогуће другима да то раде. СГК се односи на садржај (слике, текст, видео, аудио, итд.) који креирају обожаваоци и други корисници, често прилагођавањем или ремиксом постојећег садржаја и дељењем на мрежи. СГК може укључивати, на пример, каталоге и рекламне материјале, колективне радове и креативне ремиксе материјала из колекције, итд. Иако креирање садржаја од стране корисника може да имплицира ексклузивна права, креативни процес и крајњи резултат су обично веома трансформативни и њихово креирање је културно и друштвено корисно у мери у којој употребе које воде ка СГК треба да буду обухваћене изузетком или ограничењем.

Ефикасна оперативност изузетака мора бити загарантована

Да би ефикасно функционисали, изузеци морају да буду обавезни и (1) да се примењују у прекограничним окружењима, (2) да буду заштићени од поништавања уговора и (3) да на њих не задиру технолошке мере заштите (ТМЗ). Такође је важно напоменути да могућност лиценцирања дела није замена за обавезне изузетке.

ГБАМ-ови морају бити у могућности да имају користи од изузетака преко граница

Културни документи и артефакти ГБАМ-ових колекција понекад су распршени преко граница земље због различитих образаца историје: оружаних сукоба, колонијализма, миграција, итд. Ово отежава корисницима да законито приступе и користе те елементе колекције у

[42] Погледајте “Australian Libraries Copyright Committee”, „Нове одредбе о инвалидности у Аустралијском закону о ауторским правима“, 2017, https://alacc.org.au/wp-content/uploads/mp/files/posts/files/new-disability-provisions-in-the-copyright-act.pdf

[43] По овом питању, погледајте Валлаце, Андреа, Приступачност и Опен ГЛАМ (1. јануара 2020.). Предстоји, Јани, МцЦутцхеон и Ана Рамалхо (ур.), Међународне перспективе о изузецима инвалидности у ауторским правима и визуелним уметностима: Феелинг Арт (Роутледге 2020), https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3615749

истраживачке или друге сврхе, пошто су закони о ауторским правима територијални. Штавише, пројекти дигитализације су скупи и често укључују сарадњу више партнера у различитим земљама.

Недостатак глобалне хармонизације о изузецима представља неоправдане изазове за ове прекограничне употребе и пројекте. Црпећи инспирацију из артикла 5 Уговора СОИС из Маракеша, требало би да постоји општа одредба о ауторским правима која дозвољава прекограничну употребу.

Уговори не смеју обарати изузетке

Данас се многи ГБАМ-ови закључавају у уговоре (посебно уговоре о лиценцирању) који експлицитно уклањају њихову могућност да се ослањају на изузетке у обављању својих нормалних активности; на пример, изузеци загарантовани Уговором СОИС из Маракеша понекад су неоправдано ограничени уговорним условима.[44] Ово је у супротности са словом и духом закона о ауторским правима. Сви[45] изузеци и ограничења морају бити заштићени од поништавања уговора. Другим речима, никакви уговорни услови не могу имати ефекат минимизирања или отказивања употребе која се може извести ослањањем на изузетке.

Мере технолошке заштите не смеју заменити изузетке

ГБАМ-овима је понекад онемогућено да користе дела у легитимне сврхе због технолошких мера заштите (ТМЗ), као што су дигитално дело заштићено лозинком, воденим жигом или на други начин технолошки закључано. На пример, можда неће моћи да праве репродукције, у сврху очувања, дела која су закључана од стране ТМЗ. То би могло бити због техничких ограничења — нема алата за разбијање или нема начина да се алат добије од оних који га имају — и легалних, јер сама активност може бити незаконита чак и поред тога што је употреба покривена изузетком или ограничењем. Удружење Комунија је објавило европску студију из 2016. која је показала да трећина корисника у образовној заједници није могла да приступи материјалу заштићеном ауторским правима, који им је било дозвољено да користе на основу изузетка, због ТМЗ.[46]

---

[44] Видети Гианоумис Г.А., Беиене В.М. (2020) Културна инклузија и приступ технологији: перспективе одоздо према горе о закону и политици ауторских права у Норвешкој. У: Антона М., Стефанидис К. Универзални приступ у интеракцији између човека и рачунара. Пријаве и пракса. “HCII 2020” Белешке са предавања из рачунарских наука, том 12189. Спрингер, Шам.https://doi.org/10.1007/978-3-030-49108-6_25

[45] На пример, у Португалу, Црној Гори, Белгији и Кувајту, закон о ауторским правима наводи да су (скоро) сви изузеци и ограничења заштићени од поништавања уговора (видети ИФЛА, Заштита изузетака од поништавања уговора, https://www.ifla.org/wp-content/uploads/2019/05/assets/hq/topics/exceptions- стр. 3). Такође погледајте политички став Америчког библиотечког удружења, Ауторска права | Заступање, законодавство и питања https://www.ala.org/advocacy/copyright и Удружења Комуниа, „Имплементација нове заштите ЕУ од уговорних и технолошких заобилажења изузетака у вези са ауторским правима“, 2019, https://www.communia-association.org/2019/12/09/implementing-new-eu-protections-contractual technological-overrides-copyright-exceptions/.

[46] Креативна Зајдница, „Ми смо против управљања дигиталним правима. Ево зашто”, 2020. https://creativecommons.org/2020/12/04/were-against-digital-rights-management-heres-why/ Захтјев за слободу информација (СИ) упућен ИПО-у УК о броју жалби поднетих против нелегитимних ТМЗ (када су

Употреба ТМЗ, управљања дигиталним правима (УДП) или других техничких ограничења за превазилажење изузетака и ограничења противи се вредностима[47] јавног интереса за ауторска права и непоправљиво подрива циљ кохерентног оквира за ауторска права.[48]

ТМЗ се не смеју користити за контролу, ограничавање, спречавање или на други начин утичу на активности и употребе дозвољене под изузецима или ограничењима. Стога, закон мора да предвиди да се заобилажење ТМЗ мора дозволити за законито коришћење дела, како би се омогућило коришћење изузетака и ограничења, укључујући, на пример, репродукцију у сврху очувања, као и за сузбијање штетних ефеката закључавања материјала у јавном власништву иза технолошких мера. Такође мора бити законито да ГБАМ-ови обезбеђују алате и услуге које омогућавају заобилажење ТМЗ у сврху коришћења дела без вршења прекршаја. Тамо где се сукобљавају изузеци ауторских права и УДП или ТМЗ, прво би требало да превлада. ТМЗ и УДП који би спречили употребу по изузетку требало би да се сматрају непримењивим.

Лиценцирање није замена за изузетке

Многи изузеци штите основна права и као такви би требало да се разматрају у односу права на право, а не права на изузетак, са ауторским правима. Дакле, изузеци су права корисника или права коришћења;[49] они постављају обавезну основу за оно што корисници могу да ураде на минимум, често да би служили основним правима и основним вредностима друштва. Лиценцирање даје странама сигурност када се користи у контексту радњи изнад минимума заштићених корисничким правима. Као такви, то двоје су део истог система и један не може заменити други. Систем који би се ослањао само на лиценцирање ускратио би примену основних права и негирао важне друштвене вредности, посебно онима који имају најмање предности. Систем који се ослања само на изузетке ускратио би многе културно и економски вредне употребе осим оних на које сви чланови јавности имају слободно право. То двоје

изузеци били доступни) открио је да их је од 2003. било 11, од којих су сви пропали (углавном због софтвера), осим један, који је сматрао изузетком приватну копију, пошто је укинут. Погледајте податке из 2015:https://www.gov.uk/government/publications/complaints-to-secretary-of-state-under-s296zeunder-the-cop yright designs-and-patents-act-1988 , у Маргони, Томас и Кретшмер, Мартин. (2021). Дубљи поглед на изузетке ЕУ за рударење текста и података: хармонизација, власништво над подацима и будућност технологије. Зенодо. https://doi.org/10.5281/zenodo.5082012

[47] Креативна Зајдница, „Ми смо против управљања дигиталним правима. Ево зашто", 2020. https://creativecommons.org/2020/12/04/were-against-digital-rights-management-heres-why/ Захтјев за слободу информација (СИ) упућен ИПО-у УК о броју жалби поднетих против нелегитимних ТМЗ (када су изузеци били доступни) открио је да их је од 2003. било 11, од којих су сви пропали (углавном због софтвера), осим један, који је сматрао изузетком приватну копију, пошто је укинут. Погледајте податке из 2015:https://www.gov.uk/government/publications/complaints-to-secretary-of-state-under-s296zeunder-the-cop yright designs-and-patents-act-1988 , у Маргони, Томас и Кретшмер, Мартин. (2021). Дубљи поглед на изузетке ЕУ за рударење текста и података: хармонизација, власништво над подацима и будућност технологије. Зенодо. https://doi.org/10.5281/zenodo.5082012

[48] Види нпр. Карис Ј Краиг, "Дигиталне браве и судбина поштеног пословања у Канади: У потрази за 'прескриптивним паралелизмом'" 13. Журнал светске интелектуалне својине 503 (2010).

[49] Радна група Платформе Креативне Заједнице за ауторска права о ставу о правима корисника, 2021, https://medium.com/creative-commons-we-like-to-share/working-group-on-user-rights-position-paper -9c5 e589f1c9b

морају да раде заједно.[50] Ипак, важно је разумети да употреба без кршења ауторских права која је изван обима права носилаца ауторских права не захтева лиценцу. Аранжмани о лиценцирању се стога могу користити за проширење обима онога што корисници могу законито да раде са заштићеним делима; не могу се користити за ограничавање могућности корисника да на други начин законито користе таква дела

Заштита јавног домена од додатних слојева ауторских права

Дела у јавном власништву често чине значајан део колекција ГБАМ-ова Отворено дељење садржаја наслеђа у јавном домену од стране ГБАМ-ова може да откључа неограничену креативност и омогући генеративну употребу која води ка напретку знања. Када ГБАМ-ови нашироко деле радове у јавном домену, свако их може поново користити и надограђивати их да би створио нешто ново и неочекивано.[51] Важно је напоменути да границе јавног домена нису исте свуда у свету. Пошто се рок заштите разликује и зато што нека права и предмети могу постојати у неким земљама, али не и у другим, оно што је или није заштићено ауторским правом ће се вероватно разликовати од јурисдикције до јурисдикције. Нажалост, јавни домен је под великим стресом због (1) проширења заштите ауторских права кроз закон и (2) погрешних потраживања ауторских права над материјалима у јавном домену.

Широм света се стварају нова ауторска права и проширују постојећа права без одговарајућих поновних калибрација да би се заштитио или унапредио јавни интерес. Законодавци ће често тврдити, без доказа или оправдања, да ће јача заштита ауторских права довести до веће креативности и бољих услова за уметнике. Овај све шири домет ауторских права у обиму и врстама права која се дају ствараоцима без икаквог балансирајућег механизма за подршку јавног интереса и заштиту јавног домена је алармантан. Додељивање нових права изазива значајну забринутост у вези са преклапањем права које доводи до прекомерне заштите и прекорачења (посебно путем судских спорова), што може имати негативан утицај на креативност, иновације и обезбеђивање јавних добара. Такав континуирани притисак ка све већим ексклузивним правима компликује ионако сложену област, негативно утиче на јавни домен и озбиљно ограничава права људи на приступ и поновно коришћење културног наслеђа.

Штавише, неколико ГБАМ-ова (као и комерцијалних издавача и библиотека за лиценцирање слика које дигитализују ГБАМ садржај) и даље се баве погрешном и понекад незаконитом

[50] Овај параграф је прилагођен из „Анализе нацрта извештаја ‘WIPO SCCRS’ о регионалним семинарима и међународној конференцији о ограничењима и изузецима (SCCR/40/2) Шон Флин, директор Програма за информациону правду и интелектуалну својину, Правни колеџ америчког универзитета у Вашингтону 16. јуна , 2021, стр. 4.

[51] Андреа Валаце, 21 за 2021: Дигитално наслеђе и јавно власништво, 2022, https://www.create.ac.uk/blog/2022/01/07/21-for-2021-digital-heritage-and-the-public-domain/ (ГБАМ надгледање „огромна количина радова у јавном домену који имају немерљив потенцијал за поновну јавну употребу и генерисање новог знања, посебно када су дигитализовани, умрежени и (поновно) повезани коришћењем технологија у настајању“).

праксом полагања права на верне (неоригиналне) дигиталне репродукције дела у јавном власништву.[52] Ово је реметилачко и проблематично. Ово ствара даље ограђивање јавног домена и отежава могућности поновне употребе. Нажалост, недоследне праксе ГБАМ-ова које се односе на (одсуство) права на дигиталне репродукције дела утичу на одлуке око дигитализације, ризикују да се колекције закључају иза другог зида са ауторским правима и стварају забуну међу корисницима и поновним корисницима.

Ситуација је још увек у расправи у Великој Британији[53], има ограничено обавезујуће дејство у САД[54] и решена је на нивоу ЕУ усвајањем члана 14 Директиве ЕУ о ауторским правима на јединственом дигиталном тржишту (АПЈДТ).[55] Чланом 14. прописано је да не могу настати нова права на репродукције дела визуелне уметности која су у јавном власништву, осим ако се такве репродукције сматрају оригиналним (тј. представљају ауторову сопствену интелектуалну творевину). Циљ Европске комисије је да омогући „корисницима да деле копије ... уметничких дела у јавном власништву са пуном правном сигурношћу“.[56] Реситал 70 АПЈДТ прецизира да „ово неће утицати на праксу музеја, као што је продаја разгледница“.[57]

Јасноћа се мора постићи на глобалном нивоу. Кључно је да закон о ауторским правима у свакој јурисдикцији, као и норме понашања и уговорни споразуми у вези са дигитализацијом ГБАМ колекција, јасно забрањују било коме да полаже ауторска права (или сродна права) над верним дигиталним репродукцијама дела у јавном власништву. Дигитализована дела у јавном власништву морају остати у јавном власништву.[58] Даље, ово правило мора да обухвата све

---

[52] Види, Андреа Волис, 21 за 2021: Дигитално наслеђе и јавно власништво, 2022, https://www.create.ac.uk/blog/2022/01/07/21-for-2021-digital-heritage-and-the-public-domain/ („Заиста, дуго је постојала заблуда... да је прикладно применити ауторска права на сурогате дела у јавном власништву, од негатива на стакленим плочама, до слајдова и фолија, као и на дигитализоване и дигитално рађене сурогате.“).

[53] Обавештење о ауторским правима UKIPO из 2015. указује на то да „једноставно креирање копије слике неће резултирати новим ауторским правима“, уз напомену да постоји несигурност око дигитализованих копија слика у јавном власништву https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/481194/c-notice- 201401.pdf The UK House of Lords inconclusively debated the issue in 2018 https://hansard.parliament.uk/Lords/2018-09-12/debates/A4C8C41E-6523-4052-B141-8F260B980401/MuseumsAndGalleries).

[54] Врховни суд САД одлучио је да тачне репродукције дела у јавном власништву не могу бити заштићене ауторским правима у Бридгеман библиотеци уметности, Корел корпорација, 18. фебруар 1999, “18, 1999, 36 F. Supp. 2d 191, 1999 U.S. Dist. LEXIS 1731, 50 U.S.P.Q.2d (BNA) 111036 Ф. Супп. 2д 191, 1999 У.С. Дист. ЛЕКСИС 1731, 50 У.С.П.К.2д (БНА) 1110”. Видети такође “Meshwerks, Inc. v. Toyota Motor Sales U.S.A. - 528 F.3d 1258 (10th Cir. 2008)” и “President & Fellows of Harvard Coll. v. Elmore, No. CIV 15-00472-RB/KK (D.N.M. May. 19, 2016)”.

[55] Пред-студија АЈДТ (2014) земаља чланица ЕУ бавила се питањима дигитализације и ЕУ заштите неоригиналних фотографија: Маргони, Томас, Дигитализација културног наслеђа: оригиналност, изведена дела и (не)оригиналне фотографије (3. децембар 2014.) . Доступно на “SSRN”: https://ssrn.com/abstract=2573104 или http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2573104.

[56] Европска комисија, Јединствено дигитално тржиште: Преговарачи ЕУ постигли су напредак у модернизацији правила о ауторским правима, 2019. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_19_528.

[57] Види Удружење Комуниа, Implementing the Copyright Directive: Protecting the Public Domain with Article 14.

[58] Креативна заједница, „Репродукције дела у јавном власништву треба да остану у јавном власништву“, 2019. https://creativecommons.org/2019/11/20/reproductions-of-public-domain-works/. Такође погледајте Манифест јавног домена https://publicdomainmanifesto.org/.

врсте дела или предмета, као што су уметничка дела (укључујући дела визуелне уметности), музичка дела (укључујући музичке ноте) и звучне записе, књижевна дела (укључујући рукописе), аудиовизуелна дела, археолошка дела и остаци, као и мапе.

Смањење (не продужавање) рока заштите

Ауторска права треба да подстичу креативност и учење, а не да их ометају. Када су добро избалансирана, ауторска права раде на обезбеђивању да права и интереси који су додељени ствараоцима и јавности испуњавају своју функцију стимулисања креативности и подстицања приступа и размене знања. Претерани услови ауторских права спречавају нашу способност да градимо и прерађујемо креативни садржај.[59] Емпиријски рад је показао да су књиге од културног значаја мање доступне у земљама са дужим него са краћим роковима.[60]

Нема разлога да заштита ауторских права траје колико већ траје, а камоли да се даље продужава. Продужење трајања заштите доводи до невероватног губитка за друштво с обзиром на улогу јавног домена као резервата културног наслеђа као креативне ризнице од које зависи савремено стваралаштво. У ствари, рок заштите мора бити значајно смањен. Податак који су поднели водећи економисти у предмету Елдред против Ешкрофта у Врховном суду САД из 2002. године показао је како су трошкови продужења рока већи од користи.[61] У раду из 2009. године, економиста Руфус Полок проценио је да је оптимални рок ауторских права око 15 година.[62]

Неразумно дуги рокови ауторских права негативно утичу на ГБАМ сектор. Са ауторским правом које поставља толико непотребних баријера које спречавају слободан проток знања и културе, продужење његове дужине је у супротности са напорима политике уложеним да се повећа приступ знању у временима кризе и напорима заједнице да се смање последице пандемије.[63] Ауторско право треба да тежи ка промовисању робусног и универзално доступног јавног домена за подстицање даље креативности и културних резултата.

---

[59] Креативна заједница: „Наш одговор на консултације о продужењу рока за ауторска права у Канади“, 2021, https://creativecommons.org/2021/03/09/our-response-to-canadas-copyright-term-extension-consultation/ КЗ, „Да ли је продужење рока за ауторска права коначно завршено?“, 2018. https://creativecommons.org/2018/01/15/copyright-term-extension-finally-done/.

[60] Види Флин, Џејкоб и Гиблин, Ребека и Петитјан, Франсоа, „Шта се дешава када књиге уђу у јавно власништво? Тестирање хипотезе о недовољном коришћењу ауторских права широм Аустралије, Новог Зеланда, Сједињених Држава и Канаде“ (10. јун 2019.). Истраживачки рад о правним студијама у Мелбурну бр. 878, доступан на: https://ssrn.com/abstract=3401684

[61] Види: https://cyber.harvard.edu/openlaw/eldredvashcroft/supct/amici/economists.pdf.

[62] Полок, Руфус, Заувек минус дан? Израчунавање оптималног рока за ауторска права (19. јул 2009.). Преглед економских истраживања о питањима ауторских права, књ. 6, бр. 1, стр. 35-60, 2009, доступно на: https://ssrn.com/abstract=1436186.

[63] KZ, Образовање у време кризе и даље: максимизирање флексибилности ауторских права, 2020, https://creativecommons.org/2020/03/31/education-in-times-of-crisis-and-beyond-maximizing-copyright-flexibilities; KZ, Наша заједница смањује утицај КОВИД-19 на науку, образовање и културу, 2020, https://creativecommons.org/2020/06/04/our-community-is-reducing-the-impact-of-covid-19-on-science-education- and-culture/.

Ограничавање санкција и правних лекова против ГБАМ-ове који делују поштено

Кључно је ограничити ризике одговорности за ГБАМ-ове, као и ублажити сваку (погрешну) перцепцију ризика.[64] Препознајући да ГБАМ активности могу да имплицирају права носилаца ауторских права, дозволе може бити тешко обезбедити и да изузеци често захтевају субјективно утврђивање законитости, ГБАМ-ови би требало да буду заштићени од ризика финансијски значајних казни за предузете радње, посебно када делују без мотива добити и/или где је било разумно да особа која делује у име ГБАМ-а верује да је радња законито направљена у складу са ограничењем или изузетком ауторских права. На пример, правни оквир треба јасно да ограничи правни лек за повреду на судску забрану и/или постави ограничење на законску накнаду штете као начин да се ГБАМ-ови заштите од неоправдано оштрих санкција.

Правна и етичка питања везана за културна права, традиционалне културне изразе, домородачко културно наслеђе и реституцију

Како се истиче у стратегији КЗ, „праксе отвореног дељења такође могу бити нарушене етичким проблемима... Да бисмо осигурали да сви могу да уживају у предностима потпуног отвореног циклуса дељења, морамо да прихватимо мултифронталани, координисан, широко заснован приступ који превазилази ауторска права[65] „То је један од разлога зашто план реформе закона о ауторским правима у области ГБАМ-ова треба да се позабави не само правним већ и етичким питањима, укључујући она која се односе на традиционално знање, домородачко интелектуално власништво и културно наслеђе. ГБАМ-ови имају низ одговорности и дужности у погледу домородачког културног наслеђа, посебно у светлу питања око репатријације и реституције.[66]

Многи ГБАМ-ови напорно раде да би збирке културног наслеђа учинили доступним јавности.[67] За ове институције, обезбеђивање приступа знању и култури је кључни аспект њихове

---

[64] Види, нпр. Диксон, М., 2010. Рок доспећа, узалудан труд: Ауторска права и дигитализација радова Томаса Е. Ватсона. Амерички архивист, 73(2), стр.626-636; Стобо, В., Деазлеи, Р. и Андерсон, И., 2013. Ауторско право и ризик: Обим пројекта Добродошла Дигитална библиотека (Књ. 10, стр. 17-23). “CREATe Working Paper”.

[65] КЗ: „Најава наше нове стратегије: Шта је следеће за КЗ“, 2020, https://creativecommons.org/2020/12/16/announcing-our-new-strategy-whats-next-for-cc/.

[66] На пример, било је много контроверзи око ГЛАМ-а са седиштем у Уједињеном Краљевству који понекад одбијају да дозволе репатријацију културног наслеђа назад у првобитне државе, као што је истражено у серији „Ствари које су Британци украли“, https://www.abc.net.au/radionational/programs/stuff-the-british-stole/

[67] Овај одељак поново користи у великој мери „КЗ, дељење аутохтоног културног наслеђа на мрежи: Преглед ГБАМ политика“, 2020, https://creativecommons.org/2020/08/08/sharing-indigenous-cultural-heritage-online-an-overview-of-glam-policies/

дужности и мисије од јавног интереса. Многе институције дигитализују и чине збирке културног наслеђа доступним на мрежи у настојању да сачувају и отворено деле материјале културног наслеђа. Покрет Отворени ГБАМ-ови прихвата ову мисију и активно промовише ову премису, помажући ГБАМ-овима да на најбољи начин искористе лиценце и алате КЗ да би установили шта корисници могу да ураде са дигитализованим материјалом.

Слободе поновне употребе које су повезане са материјалима у јавном власништву, а које се подстичу дигитализацијом, могу створити тензије када је у питању домородачко културно наслеђе. Постојећи закон о ауторским правима, прожет западним концептима и вредностима, не штити на адекватан начин традиционалне културне изразе староседелаца, нити у довољној мери одражава или узима у обзир домородачке културне вредности. Подразумевано, многи облици домородачког наслеђа или „традиционалних културних израза“ (који могу укључивати тајни, свети или осетљиви садржај) се неправедно сматрају јавним власништвом према конвенционалном закону о ауторским правима.[68] Један од изазова је то што систем ауторских права не узима у обзир начине на које се традиционални културни изрази стварају, колективно држе и преносе кроз генерације. Критеријуми квалификованости за ауторска права, као што су оригиналност и ауторство, често су у супротности са домородачким појмовима креативности и старатељства над културним наслеђем заједнице. У вези са отвореним приступом етнографији (материјална и нематеријална културна добра која се чувају у етнолошким музејима), поставља се питање на који начин треба организовати приступ. Централно за одлуку о приступу је карактер сваког културног добра. Може се чинити да је такво наслеђе слободно доступно за употребу и поновну употребу, а у ствари то можда није случај. Дозвољавање овог нивоа приступа и коришћења изазива етичка питања која се морају у потпуности размотрити.[69]

Постојећи закон о ауторским правима, прожет западним концептима и вредностима, не штити на адекватан начин традиционалне културне изразе староседелаца, нити у довољној мери одражава или узима у обзир домородачке културне вредности. Појам „јавног домена“ је релевантан у оквирима система ауторских права. Дакле, док се аутохтона културна баштина може сматрати јавним власништвом према правилима о ауторским правима, а самим тим и слободна за коришћење, друга права и интереси који потичу из различитих извора могу и даље бити везани за њу. Ово укључује друга законска ограничења као што су права на приватност, друга права интелектуалне својине (укључујући права sui generis за заштиту традиционалних културних израза) и права личности, као и домородачки обичајни закони и протоколи. У пракси, то значи да приступ домородачким материјалима и њихово коришћење може бити ограничено и оправдано на основу права ван система ауторских права. Пошто ова права и интереси нису заштићени законом о ауторским правима, она нису лиценцирана под лиценцама и алатима КЗ, који функционише искључиво у оквиру система ауторских права. То значи да посебни услови или одредбе о приступу и коришћењу који су засновани на правима, интересима или жељама староседелаца нису у потпуности узети у обзир када се примењују

[68] КЗ:Традиционално знање и Комонс: Отворени покрет, слушање и учење, 2018, https://creativecommons.org/2018/09/18/traditional-knowledge-and-the-commons-the-open-movement listening-and-learning/

[69] КЗ, Дељење аутохтоног културног наслеђа на мрежи: Преглед ГБАМ политика, 2020. https://creativecommons.org/2020/08/08/sharing-indigenous-cultural-heritage-online-an-overview-of-glam-policies/

само лиценце и алати КЗ и да би додатне мере могле бити препоручљиве да правилно одражавају услове повезане са приступом и коришћењем традиционалних културних израза. Локални контексти, систем означавања инспирисан Креативном заједницом, дизајниран је да реши овај проблем упозоравајући поновне кориснике на локалне протоколе које су успоставиле заједнице.

[70]ГБАМ-ови су у кључној позицији да предузму активне кораке у подршци домородачким културним интересима и вредностима кроз промишљено и свесно доношење одлука, одлукс са поштовањем, ГБАМ-ови могу омогућити етички третман материјала културног наслеђа, превазилазећи примену конвенционалног закона о ауторским правима и одређивање статуса дела у јавном власништву. ГБАМ-ови треба да узму у обзир права и интересе аутохтоних народа, посебно у вези са дигитализацијом, приступом и поновном употребом аутохтоног културног наслеђа. Један од начина за напредак био би развој механизама за заједничко кустоство колекција (од стране стручњака из заједница порекла и особља ГБАМ-ова из земаља у којима се таква културна добра држе).

Одређени број чланова Декларације УН о правима аутохтоних народа из 2007. године (ДУНПАН) односи се на ауторска права, културну баштину и интелектуалну својину урођеника.[71] На националном нивоу, уложени су напори да се принципи ДУНПАН преведу у смернице за ГВАМ-ове у Аустралији. У 2018. години, адвокатској канцеларији “Тери Јанке и Компанија” наручило је Аустралијско удружење музеја и галерија да припреми значајан документ „Први људи: Мапа пута за унапређење ангажовања староседелаца у музејима и галеријама“.[72]

---

[70] КЗ: Да ли је могуће деколонизовати Коммонс? Интервју са Џејн Андерсон из Локалног контекста, 2019, https://creativecommons.org/2019/01/30/jane-anderson/

[71] Посебно: члан 31 (1) ДУНПАН-а: „Аутохтони народи имају право да одржавају, контролишу, штите и развијају своје културно наслеђе, традиционално знање и традиционалне културне изразе, као и манифестације својих наука, технологија и култура, укључујући људске и генетске ресурсе, семе, лекове, познавање својстава фауне и флоре, усмене традиције, књижевности, дизајна, спортске и традиционалне игре и визуелне и извођачке уметности.“ Члан 12 (1) ДУНПАН-а: „Аутохтони народи имају право да манифестују, практикују, развијају и подучавају своје духовне и верске традиције, обичаје и церемоније; право да одржавају, штите и имају приступ у приватности својим верским и културним објектима; право на коришћење и контролу својих свечаних предмета; и право на репатријацију њихових људских остатака.“ Члан 12 (2) ДУНПАН-а: „Државе ће настојати да омогуће приступ и/или репатријацију церемонијалних предмета и људских остатака у њиховом поседу путем правичних, транспарентних и ефикасних механизама развијених у вези са дотичним домородачким народима.'

[72] Тери Јанке, АМаГА, Аутохтона мапа пута 2019, https://www.terrijanke.com.au/mga-indigenous-roadmap. „Мапа пута је изграђена на 5 кључних елемената за промене. Ови кључни елементи се користе у различитим деловима сектора како би се осигурало да музеји и галерије граде јаче односе са староседеоцима Аустралије и да се удаљавају од својих евроцентричних основа. Први кључни елемент је поновно замишљање репрезентације... Други кључни елемент је уграђивање аутохтоних вредности у музејско и галеријско пословање. Овај елемент има за циљ да удаљи музејске и галеријске вредности од њихових евроцентричних основа. Аутохтоне вредности треба подстицати у музејима и галеријама како би се аутохтони народи осећали добродошло и безбедно... Трећи кључни елемент је повећање могућности за домородачко становништво. Могућност домородачког становништва се бави побољшањем запошљавања староседелаца. Аутохтоно знање је вештина коју треба надокнадити у складу са тим... Четврти кључни елемент је двосмерна брига о културном материјалу. Овај елемент има

У Аустралији је вођен судски спор због ГБАМ-ова који се баве кршењем ауторских права над домородачким културним делима. У јулу 2000. године, аутохтони уметници су се успротивили Међународном олимпијском музеју да репродукује њихова дела на својој веб страници без њихове дозволе и тврдили су да се крше економска и морална права. Међународни олимпијски музеј излагао је оригиналне радове као део изложбе абориџинске уметности у Лозани, Швајцарска. Међународни олимпијски музеј је уклонио радове у децембру 2000. Такође је покренут поступак због кршења поверљивих информација у вези са светим материјалима староседелаца (видети Фостер против Моунтфорда (1976) 14 Аустралијски правни извештај 7). Чест је случај да се тужба за повреду ауторских права може покренути у односу на необјављено културно дело, као и због повреде поверљивих информација.

С тим у вези, мора се позабавити међусобним односом између ауторских права и међународних људских права и културних права и закона о културном наслеђу (чије широке дефиниције често укључују низ материјала о ауторским правима).[73]

Вештачка интелигенција и културно наслеђе

Развој вештачке интелигенције (ВИ) представља мноштво узбудљивих могућности за ГБАМ-ове у дигиталном свету.[74] Оне се крећу од развоја модела или алгоритама усавршених кроз обраду података, до рударења, анализе и обогаћивања скупова података новим метаподацима. Иако ће ове могућности вероватно покренути ГБАМ-ове напред кроз њихову дигиталну трансформацију, оне такође постављају питања у области ауторских права, посебно када је реч о коришћењу дигиталних колекција ГБАМ-ова за обуку ВИ и третмана ВИ генерисаних излаза према закону о ауторским правима. Треба обратити пажњу на три кључне тачке: коришћење колекција од стране ГБАМ.ова за обуку ВИ; статус ауторског права/јавног домена садржаја генерисаног вештачком интелигенцијом; и препреке изван ауторских права за отварање и дељење ГБАМ колекција у светлу недостатка јасноће око вештачке интелигенциј, ВИ.

ГБАМ-ове треба подржати у коришћењу података из својих дигиталних збирки у сврхе обуке ВИ (укључујући машинско учење) како би испунили своје мисије од јавног интереса. Правно, остаје значајна неизвесност у погледу тога да ли ограничења и изузеци ауторских права

за циљ да пребаци бригу о домородачком културном материјалу у руке аутохтоних Аустралијанаца... Пети кључни елемент је повезивање са домородачким заједницама. Овај елемент се фокусира на репатријацију и подршку. Од суштинског је значаја да се аутохтоним заједницама обезбеде инструменти за прописну репатријацију свог материјала.”

[73] О културним правима, видети КВКУНЉП | Међународни стандарди, https://www.ohchr.org/en/issues/culturalrights/pages/internationalstandards.aspx и Специјални известилац УН за културна права, Утицај режима интелектуалне својине на уживање права на науку и културу, 2010, https://www.ohchr.org/en/Issues/CulturalRights/Pages/impactofintellectualproperty.aspx.

[74] Овај одељак је прилагођен из: Вештачка интелигенција и ауторска права у сектору културног наслеђа: погледи из Креативне заједнице, 2021.

дозвољавају коришћење садржаја заштићеног ауторским правима за обуку ВИ. Ова неизвесност ће вероватно имати застрашујући ефекат на ГБАМ-ове који желе да искористе предности технологија ВИ. Ово је један од разлога зашто коришћење дела заштићених ауторским правима за обуку ВИ треба подразумевано сматрати некршењем ауторских права. Што се тиче садржаја са лиценцом КЗ, где је за обуку система вештачке интелигенције потребна дозвола за ауторска права, лиценце дају ту дозволу под различитим условима и одредбама у зависности од одређене КЗ лиценце.[75] Дијаграм тока помаже да се визуализује да ли су лиценце покренуте и ако јесу, који услови се могу применити.[76]

Штавише, виђено је да ВИ генерише „креативни" садржај кроз ВИ. Такав садржај би могао постати део ГБАМ колекција јер почиње да се цени као нови облик „креативног" изражавања. Исто тако, садржај који генерише ГБАМ користећи ВИ технологију (попут обогаћених скупова података) ће вероватно постати обилан како све више институција истражује могућности које нуди ВИ.

Иако је статус ауторских права за такав садржај нејасан према постојећем закону, не би требало да постоје ауторска права на садржају генерисаном вештачком интелигенцијом и такав садржај би требало да буде у јавном домену. Материјали у јавном домену могу бити широко доступни, коришћени и поново коришћени од стране ГБАМ-ова у испуњавању своје мисије од јавног интереса, као и од стране јавности. Осим ауторских права, потребно је проценити неколико препрека за дељење и коришћење ГБАМ колекција које се односе на етику, приватност и заштиту података како би се унела јасноћа у улогу коју ВИ игра у ГБАМ сектору који се брзо развија.

Закључак

Основне функције ГБАМ-ова за омогућавање приступа културном наслеђу отежане су изазовним и негостољубивим правним и политичким окружењем, што је додатно употпуњено природом ГБАМ-ова који није склон ризику. Док норме најбоље праксе у ГБАМ-овима „више утичу на доношење одлука него на законодавне реформе и значајне случајеве",[77] таквим нормама је потребно време да се развију и не пружају сигурност коју законодавна реформа може да понуди. У недостатку сигурности и адекватних заштитних механизама, ГБАМ-ови ће вероватно развити праксе склоније ризику које непотребно ограничавају њихову способност да испуне своје функције од јавног интереса. Ако не наставимо да се залажемо за ова питања, глобални правни и политички оквир ће вероватно све мање подржавати мисију ГБАМ-ова да своје колекције учине јавно доступним за поновну употребу. Креатори политике имају одговорност да створе глобалну политику окружења погодноу за рад ГБАМ-ова које: (1)

[75] Креативна заједница, треба ли користити КЗ-лиценцирани садржај за обуку ВИ? Зависи, 2021, https://creativecommons.org/2021/03/04/should-cc-licensed-content-be-used-to-train-ai-it-depends/
[76] Kreativna zajednica, ČPP https://creativecommons.org/faq/#artificial-intelligence-and-cc-licenses [77] Хадсон, Е. (2020). Израда изузетака од ауторских права: од закона у књигама до закона на делу (Закон о интелектуалној својини и информацијама Кембрица). Кембриџ: Академска издавачка кућа Универзитета Кембриџ.

подржава мисију ГБАМ-ова да деле своје колекције са светом; (2) признаје и подржава права корисника да имају користи од приступа култури и знању; (3) одржава снажан и напредан јавни домен; и (4) поштује и штити домородачку интелектуалну својину.

Списак скраћеница

КЗ: Креативна заједница

КДП: Контролисано дигитално позајмљивање

АПЈДТ: Ауторска права на јединственом дигиталном тржишту

КН: Културно наслеђе

УДП: Управљање дигиталним правима

ЕК: Европска комисија

ГБАМ-ови: галерије, библиотеке, архиви и музеји

РВТ: Рад ван трговине

СКАП: Стални комитет за ауторска и сродна права Светске организације за интелектуалну својину РТП: Рударење текста и података

ТМЗ: технолошке мере заштите

СГК: садржај који генеришу корисници

СОИС: Светска организација за интелектуалну својину

ДУНПАН: Декларација Уједињених нација о правима аутохтоних народа

КВКУНЉП: Канцеларија високог комесара Уједињених нација за људска права ЧПП: Често постављена питања

Изабрани извори

● Copyright - ICOM, https://icom.museum/en/our-actions/heritage-protection/copyright/
● D5.1 Report on the existing legal framework for Galleries and Museums (GM) in EU, https://zenodo.org/record/5070449#.YPa_8DYzb9F

● Europeana Recommendations on copyright and its role in the digital transformation of the cultural heritage sector, https://pro.europeana.eu/post/recommendations-on copyright-and-its-role-in-the-digital-transformation-of-the-cultural-heritage-sector
● Guaranteeing Access to Knowledge: The Role of Libraries (Ben White, WIPO Magazine), https://www.wipo.int/wipo_magazine/en/2012/04/article_0004.html
● Standing Committee on Copyright and Related Rights Thirty-Eighth Session Geneva, April 1 to 5, 2019 REVISED REPORT ON COPYRIGHT (Benhamou),https://www.wipo.int/edocs/mdocs/copyright/en/sccr_38/sccr_38_5.pdf
● Standing Committee on Copyright and Related Rights (Canat and Guibault),https://www.wipo.int/export/sites/www/copyright/en/limitations/pdf/museum_study.pdf
● Creative Commons, The Future of Museums Is Open , 2021, https://creativecommons.org/2021/05/18/the-future-of-museums-is-open/
● Creative Commons, Copyright Law Must Enable Museums to Fulfill Their Mission, 2020,https://creativecommons.org/2020/05/18/copyright-law-must-enable-museums-to-fulfill their-mission/
● The Public Domain vs. the Museum: The Limits of Copyright and Reproductions of Two dimensional Works of Art, https://www.jcms-journal.com/articles/10.5334/jcms.1021217/